

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Іванілов О.С. Економіка підприємства : підручник. – Київ, 2013. – 344 с.
2. Найпоширеніші причини закриття малого бізнесу [Електронний ресурс] // Меркурій гроші в часі. – 2013. – Режим доступу : <http://mercury.kiev.ua/najposhirenishi-prichini-zakritta-malogo-biznesu/>.
3. Стало відомо, скільки коштують перевірки для українського бізнесу [Електронний ресурс] // Кореспондент. – 2013. – Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net>.
4. Малый бизнес тратит 40 тыс. грн. в год на взятки чиновникам [Електронний ресурс] // Предприниматель. Lb. ua. – 2013. – Режим доступу : <http://economics.lb.ua>.
5. В Украине насчитывается 8811 предприятий, находящихся в процедуре банкротства [Електронний ресурс] // Права бізнесу – 2014. – Режим доступу : <http://www.prostopravo.com.ua>.
6. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент : підручник. – Житомир : ЖІТІ, 2001. – 440 с.

УДК 657. 92

Вовна І.М.*старший викладач кафедри фінансово-економічної безпеки
Тернопільського національного економічного університету***ТЕОРЕТИКО-ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРОЦЕСУ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ
ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ МІНЛИВОГО СЕРЕДОВИЩА**

Стаття присвячена дослідженню концептуальних засад комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності в сучасних умовах дисбалансу економіки. Обґрунтовано основні види комерціалізації за стадіями втілення комерційної ідеї, які застосовуються у практичній діяльності функціонування виробничо-економічних систем. На основі чого сформовано основні проблематичні аспекти функціонування об'єктів інтелектуальної власності.

Ключові слова: інтелектуальна власність, об'єкти інтелектуальної власності, комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності, види комерціалізації, франшиза, організаційно-економічний механізм комерціалізації, комерціалізація ресурсів, комерціалізація процесів, комерціалізація результатів.

Vovna I.M. THEORETICAL-PROBLEMATIC ASPECTS OF THE PROCESS COMMERCIALIZATION OF OBJECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY IN A CHANGING ENVIRONMENT

Стаття посвячена дослідженню концептуальних основ комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності в сучасних умовах дисбалансу економіки. Обґрунтовано основні види комерціалізації по стадіям реалізації комерційної ідеї, які застосовуються в практичній діяльності функціонування виробничо-економічних систем. На основі чого сформовано основні проблематичні аспекти функціонування об'єктів інтелектуальної власності.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, объекты интеллектуальной собственности, коммерциализация объектов интеллектуальной собственности, виды коммерциализации, франшиза, организационно-экономический механизм коммерциализации, коммерциализация ресурсов, коммерциализация процессов, коммерциализация результатов.

Vovna I.M. THEORETICAL-PROBLEMATIC ASPECTS OF THE PROCESS COMMERCIALIZATION OF INTELLECTUAL PROPERTY IN A CHANGING ENVIRONMENT

The article investigates the conceptual foundations of the commercialization of intellectual property in the modern conditions of imbalance of the economy. The basic types of commercialization stage for implementation of business ideas that apply in practice the operation of industrial and economic systems. On the basis of which formed the main problematic aspects of intellectual property.

Keywords: intellectual property, intellectual property, commercialization of intellectual property, commercialization types, franchise, organizational and economic mechanism of commercialization, commercialization resources, commercialization processes, commercialization outcomes.

Постановка проблеми. Сучасні наукові дослідження вимагають обґрунтування проблематики комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності в сучасних умовах терболентності економічних процесів. Саме в таких обставинах необхідно також розглядати проблемні аспекти комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні і методологічні основи комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності певним чином розроблені в дослідженнях провідних вчених Чухно А.А., Цибульова П.М., Бубенко П.Т., Перерви П.Г., Олехновича Г.І., Патракової Л.П., Марусининої О.Ю., Волинської М.В., Шелехової Н.В., Шаранової Н.А., Кулаченко Е.В., Куперман В.Г., Мамедова Г., Гончарової Н.П., Ілляшенко С.І., Бромберга Г.В., Волинець-Русета Е.Я., Зінова В.Г., Фонштейна Н.М., Линніка М.В., Мухамедшина І.С., Мухопода В.І., Новосельцева О.В., Скорнякова Е.П., Устінової Л.М., Шульгіна Д.Б., Жица Г.І., Козирева А.М., Макарова В.Л.,

Мединського В.Г., Пригожина А.І., Шумпетера Й., Янсена Ф. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В економічній складовій теорії інтелектуальної власності має місце певна фрагментарність і недостатнє дослідження питань формування і розвитку інтелектуальних ресурсів виробничо-економічних систем. Це зумовлює необхідність проведення комплексного розгляду проблем комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності і систематизації існуючих концепцій і підходів.

Формулювання цілей статті. Основною метою статті є обґрунтування теоретико-концептуальних засад комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності на даному етапі розвитку підприємницьких структур. На основі чого сформувані основні види комерціалізації за стадіями втілення комерційної ідеї та виділити в даному контексті основні проблематичні аспекти функціонування об'єктів інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах дисбалансу економіки слід підкреслити зростання значимості використання об'єктів інтелектуальної власності у діяльності суб'єктів господарювання. Використання інтелектуальної власності в господарській діяльності здійснюється на умовах її комерціалізації. В цьому процесі є обов'язково, як мінімум, чотири учасники: автор розробки, стратегічний партнер, менеджер та інвестор. Задача вдосконалення механізму комерціалізації реалізації результатів інтелектуальної діяльності відноситься до числа найважливіших теоретичних і практичних аспектів економічного розвитку.

Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності – це процес перетворення результатів науково-технічної та інноваційної діяльності в товар і їх ефективна реалізація в промислових масштабах. Комерціалізація є найважливішим елементом інноваційного процесу. Термін «комерціалізація» походить від слова «комерція» латинського походження «commercium» – торгівля [1, с. 36]. Процес комерціалізації в залежності від стадії втілення комерціалізації ідеї може приймати проектну або реальні форми (стадії). Об'єктами комерціалізації можуть бути ресурси, виробничі процеси, результати виробничого процесу (табл. 1).

Таблиця 1
Класифікація видів комерціалізації за стадіями втілення комерціалізації ідеї та виду об'єкта комерціалізації

Види об'єкта комерціалізації	Стадії втілення комерціалізації ідеї	
	Проектна	Реальна
Ресурси	Комерціалізація проектів продажу (комерціалізації) ресурсів	Комерціалізація ресурсів
Процеси	Комерціалізація проектів продажу (комерціалізації) процесів	Комерціалізація процесів
Результати	Комерціалізація проектів продажу (комерціалізації) результатів	Комерціалізація результатів

Проекти з комерціалізації результату інноваційної діяльності не розглядаються окремо від бізнес-процесів, так як вони є логічним завершенням інноваційного бізнесу. Тому їх подання разом з проектом бізнесу є взаємодоповнюючим. У випадку купівлі-продажу бізнесу, проекти по комерціалізації результату інноваційної діяльності не зменшують його цінності, а, навпаки, сприяють зменшенню рівня ризику та збільшенню рівня довіри у клієнта.

Загалом існують такі основні способи комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності: використання їх у власному виробництві; внесення прав до статутного капіталу; передача прав на об'єкт інтелектуальної власності (що передбачає, у свою чергу, передачу прав власності шляхом їх продажу і передачу прав використання). Зокрема, передача прав використання об'єктів інтелектуальної власності здійснюється шляхом укладання ліцензійних угод, угод лізингу та комерціалізації концесії (франшизи). Кожний із наведених способів комерціалізації є дієвим і спроможний принести власникові прав гідні прибутки у разі ефективного їх використання.

В залежності від цілей підприємця інноваційної сфери діяльності слід виділити наступні види процесів комерціалізації, які доцільно сформулювати у такі три групи:

1. Комерціалізація процесу створення результатів інноваційної діяльності – виведення на ринок з метою повного або часткового продажу процесу, що реалізує комерційну ідею.

2. Комерціалізація результатів інноваційної діяльності – процес виведення на ринок комерціалізації ідеї у формі нового ресурсу, товару (послуги) чи процесу (технології) з метою їх продажу прямим (кінцевим) споживачам.

3. Комерціалізація проекту процесу по створенню результатів інноваційної діяльності передбачає виведення на ринок з метою повного або часткового продажу проекту по створенню процесу, що реалізує комерційну ідею. Частковий продаж означає залучення до проекту інвесторів та кредиторів на взаємовигідних умовах [2, с. 30-31].

Основними складовими організаційно-економічного механізму комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності на підприємствах, до яких, зокрема, віднесено організаційні процеси; процеси техніко-економічного обґрунтування; процеси визначення ринкової відповідності об'єктів інтелектуальної власності потребам споживачів; процеси правового забезпечення [4, с. 12]. Безпосередньо до процесу комерціалізації відносяться тільки процеси визначення ринкової відповідності об'єктів інтелектуальної власності потребам споживачів, тобто процеси по дослідженню ринку. Інші три складові механізму комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності є не менш важливими, так як забезпечують ефективну реалізацію власне процесу комерціалізації або трансферу.

Як показали результати досліджень, основні труднощі в області комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності полягають в наступному: нормативно-законодавча проблема; проблема вартісної оцінки об'єктів інтелектуальної власності; кадрова проблема; проблема організаційного забезпечення процесів комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності.

На основі аналізу джерел інформації по проблемі, що досліджується [3, с. 163], автором виявлені наступні групи проблем, що перешкоджають ефективному управлінню об'єктами інтелектуальної власності на державному рівні в Україні та не дозволяють повною мірою реалізувати економічний потенціал досліджуваних об'єктів, тому є доцільним звести всі виявлені проблеми в наступні функціональні групи.

1. Проблеми законодавчої бази. Важливим у цьому блоці проблем є уточнення визначення інтелектуальної власності як економіко-правової категорії, придання їй об'єктно-ринкового характеру. Існує певна незбалансованість в чинному законодавстві. Наприклад, не санкціоновано законодавчою базою України створення комерційними організаціями позабюджетних галузевих фондів для фінансування наукових досліджень і експериментальних розробок за рахунок відрахувань, які відносять на собівартість. Це перешкоджає формуванню фондів, які можуть стати могутнім джерелом позабюджетних ресурсів інноваційного процесу. В умовах відсутності регіональних законодавчих актів про державну політику у сфері охорони об'єктів промислової власності не розроблена цілісна система економічних і правових механізмів регулювання процесу комерціалізації закінчених НДДКР. Не сформована ефективна інфраструктура, що сприяє вирішенню на регіональному рівні проблем охорони інтелектуальної власності в процесі трансферу наукомістких технологій, не визначені пріоритети розвитку регіональних наукових

і промислових комплексів, які дозволяють активно залучати до господарського обороту місцеві технологічні і інтелектуальні ресурси.

Підсумовуючи все вищевикладене, приходимо до наступних висновків по цьому блоку проблем:

- поняття інтелектуальної власності недостатньо повно визначено в законодавчих документах України, оскільки вводить поняття абстрактних результатів інтелектуальної діяльності, а не результатів у формі закінчених ОІВ в конкретних областях діяльності;

- не визначено правовий механізм створення комерційними організаціями позабюджетних галузевих фондів для фінансування наукових досліджень і експериментальних розробок за рахунок відрахувань, які відносять на собівартість;

- відсутність єдиної нормативної бази по введенню в господарський обіг ОІВ;

- незабезпеченість збалансованості права і інтересів суб'єктів правовідносин (включаючи державу) в області створення, захисту і комерціалізації ОІВ;

- невизначеність механізму передачі технологій і розподілу прав замовників і розробників по держзамовленню;

- необхідність гармонізації патентної системи.

2. Економічні проблеми. Згідно з оцінками експертів, рівень сприйнятливості національної економіки до відкриттів і розробок складає всього 5%, інші 95% результатів науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок (НДДКР) перестають бути привабливими як для розробників, так і для споживачів. Все більш відсталою в порівнянні з розвиненими країнами виглядає галузева структура виробництва і її технологічна складова [6, 13]. Таким чином, у виробництво упроваджується мізерна частка наявних технологічних розробок (приблизно 1/100), це пов'язано з високою невизначеністю інноваційних проектів на всіх стадіях інноваційного циклу [5, с. 33]. Наприклад, можуть бути згорнуті проекти, які давали обнадійливі результати на першій стадії розробки, але з ряду причин підлягали закриттю.

Незатребуваність інноваційних проектів може виникати в результаті обмежених фінансових можливостей українських покупців, а також в результаті того, що вітчизняна науково-технічна продукція не завжди орієнтована під конкретні замовлення, і попит на неї на внутрішньому і зовнішньому ринках залишається дуже низьким.

Слід зазначити, що проблеми цього блоку можуть бути зведені до наступних положень:

- несприйнятливості економіки України до інновацій;

- недосконалість методів прямого і непрямого державного стимулювання процесів створення і комерціалізації ОІВ (податкових, кредитових, інвестиційних, митних і інших економічних механізмів);

- незатребуваність інноваційних проектів;

- відсутність економічних пільг малим інноваційним підприємствам;

- відсутність єдиних критеріїв бухгалтерського і податкового обліку ОІВ як нематеріальних активів, невідповідність українських норм законодавства і систем бухгалтерського обліку міжнародним стандартам.

3. Організаційні проблеми:

- відсутність інфраструктури управління об'єктами інтелектуальної власності на державному і регіональному рівні;

- відсутність налагодженої системи підготовки висококваліфікованих кадрів патентознавства, патентознавців-юристів на регіональному рівні.

4. Політичні проблеми:

- політика крупних промислових корпорацій не орієнтована на інноваційний шлях розвитку.

Проблеми комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності є досить важливі, оскільки розробка даних об'єктів не має важливого значення без його реалізації. Тому рішення позначених проблем збільшить частку сприйнятливості економіки України до інтелектуальних нововведень, дозволить створити сприятливі умови для їх упровадження у виробництво, внаслідок чого відбудеться підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Висновки з проведеного дослідження. Виходячи з викладеного можна зробити висновок, що розвиток організаційно-економічного механізму комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності є необхідною і невід'ємною частиною побудови національної інноваційної системи, що направлена на підвищення конкурентоспроможності національної економіки і забезпечує перехід до стійкого економічного зростання. Таким чином, вибір найбільш прийнятеного способу комерціалізації має бути обґрунтованим з точки зору очікуваного прибутку, який він може принести власникові прав в конкретних умовах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Божок Г. Оцінка об'єктів інтелектуальної власності як фактор регулювання ринку // Г. Божок Інтелектуальна власність. – 2011. – № 9-10. – С. 35-38.
2. Губенко П. Т. Особливості процесів комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності // П. Т. Губенко Вісник НТУ «ХПІ» «Технічний прогрес і ефективність виробництва». – № 02(1). – 2010. – С. 29-34.
3. Косенко А. В. Організаційно-економічний механізм комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності / А. В. Косенко // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків : НТУ «ХПІ». – 2009. – № 54(1)'. – С. 162-173.
4. Косенко А. В. Розвиток організаційного механізму комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності на основі функціонального підходу / А. В. Косенко // Економіка розвитку. – Харків : ХНЕУ. – 2009. – № 1(49). – С. 11-16.
5. Немчин О. Сучасний стан інноваційного розвитку України // Інтелектуальна власність. – 2003. – № 1. – С. 32-39.
6. Twiss V.C. Managing technological innovation. – Pitman, 2008. – 345 p.